

POLSKI INSTYTUT SPRAW
MIĘDZYNARODOWYCH

BIURO ANALIZ

BIULETYN

nr 72 (317) • 12 października 2005 • © PISM • nr egz. ....

Redakcja: Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Adam Eberhardt, Maciej Krzysztofowicz,
Łukasz Kulesa, Emil Pietras (sekretarz Redakcji), Edyta Posel-Częściak

---

Rola UE w rozwiązaniu problemu Sahary Zachodniej

Beata Wojna

Problem Sahary Zachodniej utrudnia realizację jednego z głównych celów europejskiej polityki sąsiedztwa, jakim jest osiągnięcie stabilności i dobrobytu w obszarze śródziemnomorskim. Dlatego UE powinna aktywniej zaangażować się w rozwiązanie tego problemu, np. uzależniając współpracę gospodarczą z Marokiem oraz pomoc przyznaną temu państwu od jego postawy wobec Sahary Zachodniej. Odpowiednia polityka zachęt mogłaby zapobiec powstawaniu napięć w relacjach UE–Maroko i przyczynić się do likwidacji barier, które utrudniają współpracę regionalną państw Maghrebu.

Mandat misji Narodów Zjednoczonych w Saharze Zachodniej (MINURSO) kończy się 31 października 2005 r. Prawdopodobnie zostanie on przedłużony na kolejne sześć miesięcy, jak to już wielokrotnie bywało od momentu powołania misji w 1991 r., niemniej jednak do ustabilizowania sytuacji Sahary Zachodniej wciąż jest bardzo daleko. Dotychczasowe nieudane działania ONZ inspirują poszukiwania innych rozwiązań. Niewykluczone, iż bardziej skuteczne okazałyby się zaangażowanie Unii Europejskiej, uznającej Saharę Zachodnią za swoje bliskie sąsiedztwo.

Geneza problemu. Początki problemu Sahary Zachodniej sięgają 1975 r., kiedy Hiszpania zaakceptowała podział swojej kolonii i jej tymczasowe zarządzanie przez Maroko i Mauretanię. Dążenie mieszkańców Sahary Zachodniej do stworzenia własnego państwa oraz obawy przed wcieleniem do Maroka i Mauretanii doprowadziły do powstania zbrojnego Saharyjczyków. W wyniku walk część terytorium Sahary Zachodniej opanowana została przez Maroko, Mauretania zaś zrezygnowała ze swoich roszczeń. Natomiast obszar przylegający do granicy Mauretanii i Algierii zaczęła kontrolować narodowowyzwoleńcza organizacja Saharyjczyków: Front Polisario (FP), czyli Narodowy Ruch Wyzwolenia Saguia el Hamra y Río de Oro. Sekretarz generalny FP jest jednocześnie prezydentem proklamowanej w 1976 r. Saharyjskiej Arabskiej Republiki Demokratycznej (SARD).

Plan rozwiązania problemu, zaproponowany w 2003 r. przez J. Bakera, osobistego wysłannika sekretarza generalnego ONZ, przewiduje ustanowienie autonomii spornego terytorium w ramach państwa marokańskiego, a po upływie pięciu lat przeprowadzenie referendum na temat jego niezależności. Z powodu braku zgody Maroka na referendum dopuszczające opcję niepodległości, próby negocjacji między FP i władzami marokańskimi zakończyły się niepowodzeniem.

Dotychczasowe działania UE. W propozycji Komisji Europejskiej dotyczącej zasad kształtowania stosunków z państwami sąsiadującymi z UE „Szersza Europa” z 2003 r. zakładano zwiększenie zaangażowania Unii w zakresie zapobiegania konfliktom i zarządzania kryzysami, w tym rozwiązanie kwestii Sahary Zachodniej. W późniejszej strategii dotyczącej Europejskiej polityki sąsiedztwa brakuje jednak odniesień do Sahary Zachodniej, a działania UE w zakresie rozwiązania tego problemu są wciąż bardzo ograniczone. Unia deklaruje jedynie poparcie dla przedsięwzięć ONZ, udziela pomocy humanitarnej prawie 155 tysiącom Saharyjczyków w obozach dla uchodźców w Tindouf (Algieria) oraz zachęca do uwolnienia jeńców przetrzymywanych przez każdą ze stron. Mimo zaleceń Parlamentu Europejskiego z 1998 r. Unia nie wypracowała spójnego stanowiska w sprawie Sahary Zachodniej, a nieliczne deklaracje prezydencji dotyczą wyłącznie problemu jeńców wojennych. Brak odpowiedzi na prośbę o interwencję Unii w obronie represjonowanych przez Maroko mieszkańców Sahary Zachodniej, skierowaną w lipcu 2005 r. przez przedstawiciela SARD do

J. Solany, wysokiego przedstawiciela UE ds. WPZiB jedynie potwierdza, iż UE unika większego zaangażowania w rozwiązanie problemu Sahary Zachodniej.

Są dwa powody ograniczonego zainteresowania Unii kwestią Sahary Zachodniej. Po pierwsze, Hiszpania i Francja, były państwa kolonialne w regionie, wykorzystują sprawę Sahary Zachodniej do realizacji własnych interesów. Hiszpania ze względu na historyczne więzi popiera dążenia FP do utworzenia niezależnego państwa, chcąc wzmocnić swoje wpływy w regionie i zdobyć kartę przetargową w stosunkach z Marokiem. Francja udziela poparcia Maroku i jego próbom podporządkowania spornego obszaru, gdyż dzięki temu przyczynia się do osłabienia Algierii. Oba państwa członkowskie UE, najbardziej zainteresowane sprawą Sahary Zachodniej, opowiadają się więc za przeciwstawnymi rozwiązaniami i przyczyniają się do pogłębiania impasu.

Po drugie, naciski UE na przeprowadzenie referendum w Saharze Zachodniej mogłyby doprowadzić do pogorszenia stosunków z Marokiem, a tym samym utrudnić rozwój współpracy w zakresie kontroli nielegalnej migracji oraz walki z terroryzmem i przestępczością międzynarodową. UE pragnie również rozpocząć współpracę z Marokiem w sektorze energetycznym. Zaproponowany w grudniu 2004 r. w ramach europejskiej polityki sąsiedztwa Plan Działania UE–Maroko przewiduje wzmocnienie roli Maroka jako państwa tranzytowego ropy naftowej i gazu ziemnego. We wspomnianym Planie Działania kwestia Sahary Zachodniej została pominięta.

Perspektywy. Celem europejskiej polityki sąsiedztwa jest przede wszystkim osiągnięcie stabilności i dobrobytu w obszarze bliskiego sąsiedztwa, zwłaszcza w basenie Morza Śródziemnego. Tymczasem „polityka unikania zaangażowania” prowadzona *de facto* przez UE w sprawie Sahary Zachodniej sprzyja utrzymaniu niestabilnej sytuacji politycznej w regionie Maghrebu. Wprowadzie scenariusz konfrontacji między FP i marokańskimi siłami zbrojnymi jest mało prawdopodobny, ale nie można go całkowicie wykluczyć. Zauważalna w ostatnich miesiącach tendencja Hiszpanii do wycofywania poparcia dla FP, oraz brak zaangażowania UE, przyczyniają się do stopniowej izolacji Frontu. Może to doprowadzić do tego, że wznowienie walki zbrojnej zacznie być rozważane przez Saharyjczyków jako instrument nakłaniania UE do skutecznego włączenia się w rozwiązanie problemu.

Nawet jeśli nie dojdzie do konfrontacji zbrojnej, zasadniczy problem tkwi w tym, że niedokończona dekolonizacja Sahary Zachodniej utrudnia współpracę regionalną państw Maghrebu, bez której rozwój gospodarczy, a tym samym stabilizacja regionu są mało prawdopodobne. Między Marokiem i Algierią, która od wielu lat wspiera FP, występują permanentne napięcia dyplomatyczne właśnie na tle stosunku do Sahary Zachodniej. Brak porozumienia między obydwojma państwami spowodował, że próba współpracy regionalnej w ramach istniejącej od 1989 r. Unii Arabsko-Maghrebskiej zakończyła się niepowodzeniem. Można przypuszczać też, że pojawią się trudności w rozszerzeniu strefy wolnego handlu tworzonej między Egiptem, Jordanią, Marokiem i Tunezją na podstawie porozumienia zawartego w Agadirze w lutym 2004 r.¹ Powstaje ona bowiem w dużym stopniu z inicjatywy Maroka i w opozycji do Algierii. Trudno będzie doprowadzić do tego, aby popierane przez UE porozumienie z Agadiru stało się pierwszym etapem projektowanej Śródziemnomorskiej Arabskiej Strefy Wolnego Handlu. Konflikty między Marokiem i Algierią mogą utrudnić również współpracę energetyczną UE z państwami Maghrebu, zwłaszcza że Algieria jest dostawcą gazu i ropy, a Maroko państwem tranzytowym.

Nierozwiązany problem Sahary Zachodniej wydaje się być przeszkodą w realizacji celów europejskiej polityki sąsiedztwa w basenie Morza Śródziemnego. Oprócz pomocy humanitarnej i werbalnego wsparcia działań ONZ, UE dysponuje politycznymi i gospodarczymi instrumentami w obszarze wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Uzależnienie współpracy gospodarczej Unii oraz pomocy przyznawanej w ramach MEDA, a wkrótce na podstawie Finansowego Instrumentu Sąsiedztwa, od postawy Maroka wobec Sahary Zachodniej mogłoby otworzyć drogę do szybszego rozwiązania problemu. Jednocześnie odpowiednia polityka zachęt ze strony Unii, zwłaszcza że Maroko dąży do uzyskania „zaawansowanego statusu” w stosunkach z UE, mogłaby zapobiec przypuszczalnym napięciom w relacjach bilateralnych. Długotrwałym skutkiem rozwiązania kwestii Sahary Zachodniej byłaby likwidacja barier uniemożliwiających współpracę regionalną państw Maghrebu.

¹ A. Kolakowska, *Porozumienie z Agadiru. Unia Europejska jako promotor współpracy regionalnej*, „Biuletyn” (PISM), nr 4 (249) z 18 stycznia 2005 r.